

Popiežius Benediktas XVI

Kreipimasis į Jungtinių Tautų Organizacijos generalinę asamblėją

Niujorkas, balandžio 18 d.

[Popiežius iš pradžių kalbėjo prancūziškai]

Pone Prezidente,
Ponios ir ponai!

Savo kreipimosi į šią Asamblėją pradžioje pirmiausia norėčiau, Pone Prezidente, nuoširdžiai padėkoti už jūsų malonius žodžius. Taip pat dėkoju generaliniam sekretoriui, ponui Ban Ki-moonui už pakvietimą aplankyti šios organizacijos būstinę ir už jo man skirtus sveikinimo žodžius. Sveikinu narių valstybių ambasadorius ir diplomatus ir visus čia esančius. Per jus sveikinu jūsų čia atstovaujamas tautas. Jie tikisi šią instituciją įgyvendinsiant jos steigimą įkvėpusią idėją įkurti „centrą tautų veiksmams suderinti“ siekiant bendrųjų taikos bei plėtros tikslų (plg. Jungtinių Tautų chartija, str. 1.2–1.4). Kaip 1995 m. pareiškė Jonas Paulius II, ši organizacija turėtų būti „moralinis centras, kur visos pasaulio tautos jaustųsi kaip namie bei išsiugdytų bendrą savo kaip *tautų šeimos* suvokimą (Kreipimasis į Jungtinių Tautų Organizacijos generalinę asamblėją 50-ųjų jos įsteigimo metinių proga, 14, Niujorkas, 1995 m. spalio 5 d.).

Per Jungtines Tautas valstybės nustatė visuotinius tikslus, kurie, net jei ir nesutampa su visu bendruoju žmonių šeimos gėriu, neabejotinai sudaro pamatinę šio gėrio dalį. Steigiamieji organizacijos principai – taikos troškimas, teisingumo paieška, pagarba asmens kilnumui, humanitarinis bendradarbiavimas ir pagalba – išreiškia teisėtus žmogaus dvasios siekius ir yra idealai, kuriais turėtų remtis tarptautiniai santykiai. Kalbėdami nuo to paties podiumo, mano pirmtakai Paulius VI ir Jonas Paulius II yra pabrėžę, jog Katalikų Bažnyčia ir Šventasis Sostas visa tai atidžiai ir dėmesingai seka, laikydamasi jūsų veiklą pavyzdžiu to, kaip pasaulio bendriją jaudinantys klausimai ir konfliktai gali būti palenkiami bendram reguliavimui. Jungtinės Tautos ikūnija „didesnės tarptautinės tvarkos“ siekį (Jonas Paulius II. *Sollicitudo rei socialis*, 43) – tvarkos, įkvėptos bei valdomos subsidiarumo principo ir todėl gebančios tarptautinėmis taisyklėmis bei kasdienių tautų gyvenimą harmonizuoti įstengiančiomis struktūromis atsilipti į žmonių šeimos poreikius. Tai juo labiau būtina tuomet, kai matome akivaizdų daugiašalio sutarimo paradoksą – toks sutarimas patiria krizę, nes vis dar

pavaldus keletu sprendimams, pasaulio problemoms, priešingai, reikia tarptautinės bendrijos kolektyvinio įsikišimo veikiant išvien.

Saugumo klausimai, plėtros siekiai, vietinių ir globalinių nelygybių šalinimas, aplinkos, išteklių ir klimato apsauga reikalauja, kad visi tarptautiniai vadovai veiktų bendrai ir parodytų, kad yra pasirengę sąžiningai darbuotis gerbdami teisę ir skatindami solidarumą su silpniausiais planetos regionais. Galvoje pirmiausia turiu tas Afrikos šalis ir kitas pasaulio dalis, kurios tebelieka tikros visapusiškos plėtros pakraštyje ir todėl rizikuoja patirti vien neigiamus globalizacijos padarinius. Tarptautinių santykių kontekste būtina pripažinti didesnę vaidmenį taisyklėms bei struktūroms, iš prigimties nuskirtoms skatinti bendrąjį gėrį ir todėl laiduoti žmogaus laisvę. Tokios taisyklės laisvės neriboją. Priešingai, skatina ją drausdamos bendrajam gėriui priešingą elgesį bei veiklą, trukdo jiems veiksmingai reikštis bei kompromituoti kiekvieno žmogiškojo asmens kilnumą. Taigi laisvės vardan turi egzistuoti teisių ir pareigų koreliacija, kiekvienam asmeniui esant pašauktam prisiimti atsakomybę už savo sprendimus, priimamus atsižvelgiant į santykius su kitais. Čia mano mintys taip pat krypta į tai, kaip kartais taikomi mokslinių tyrimų ir technologinės pažangos rezultatai. Nepaisant milžiniškos naudos, kurią žmonija gali gauti, kai kuriais atvejais aiškiai pažeidžiama kūrinių tvarka – tiek, kad ne tik imama prieštarauti gyvybės sakralumui, bet ir iš žmogaus asmens bei šeimos atimamas jų prigimtinis kilnumas. Panašiai, norint tarptautinėmis pastangomis išlaikyti aplinką ir apsaugoti įvairias Žemės gyvybės formas, būtina ne tik garantuoti racionalų technologijos ir mokslo taikymą, bet ir vėl atrasti autentišką kūrinių paveikslą. Tai niekada nereikalauja rinktis mokslą arba etiką: veikiau tai etinius imperatyvus tikrai gerbiančio mokslinio metodo pasirinkimo klausimas.

Žmonių šeimos vienybės pripažinimas ir dėmesys įgimtam kiekvieno vyro ir kiekvienos moters kilnumui šiandien vėl akcentuojami kaip pareigos apsaugoti principas. Jis apibrėžtas visiškai neseniai, tačiau jau glūdėjo Jungtinių Tautų steigimo ištakose ir dabar išsiskiria vis didesniu veiksmingumu. Kiekvienai valstybei tenka pirminė pareiga apsaugoti savo gyventojus nuo rimtų ir ilgalaikių žmogaus teisių pažeidimų, taip pat nuo humanitarinių krizių, sukeltų gamtos ar žmogaus, padarinių. Valstybėms negebant tokios apsaugos garantuoti teisinėmis priemonėmis, numatytomis Jungtinių Tautų chartijoje ir kitose tarptautinėse priemonėse, turi įsikišti tarptautinė bendrija. Tokie tarptautinės bendrijos ir jos institucijų veiksmai, jei nepažeidžiami tarptautinę tvarką palaikantys principai,

niekada negali būti aiškinami kaip neteisėtas valios primetimas ar suvereniteto apribojimas. Priešingai, realią žalą daro abejingumas ar negebėjimas įsikišti. Būtina giliau ieškoti būdų, kaip užbėgti konfliktams už akių ar juos spręsti išbandant visus įmanomus diplomatinis kelius ir atkreipiant dėmesį net į menkiausius dialogo ar troškimo susitaikyti ženklus bei juos skatinant.

„Pareigos apsaugoti“ principas senovinės *ius gentium* laikytas kiekvieno valdančiųjų veiksmo valdomųjų atžvilgiu pagrindu: tuomet, kai nacionalinės suverenios valstybės idėja dar tik buvo pradėjusi rutuliotis, dominikonas Francisco de Vitoria, pagrįstai laikomas Jungtinių Tautų idėjos pirmtaku, apibūdino šią atsakomybę kaip prigimtinio proto, bendro visoms tautoms, aspektą ir tarptautinės tvarkos, kuria siekiama sureguliuoti santykius tarp tautų, vaisių. Dabar, kaip ir anuomet, šis principas turėtų leisti iškilti aikštėn asmens kaip Kūrėjo paveiklo idėjai, absoliuto troškimui bei laisvės esmei. Jungtinių Tautų įsteigimas, kaip žinome, sutapo su didelėmis pervartomis, žmonijos patirtomis atsisakius sąsajos su transcendencijos prasme bei prigimtinio protu ir dėl to laisvę bei žmogaus kilnumą ėmus smarkiai pažeidinėti. Tai kelia grėsmę tarptautinę tvarką įkvepiančių ir reguliuojančių vertybių objektyviems pamatams ir griaua neginčytinus bei nepažeistinus Jungtinių Tautų suformuluotus ir sutvirtintus principus. Susidūrus su naujais ir pasikartojančiais iššūkiais, klaidinga grįžti prie pragmatinio požiūrio, apsiribojančio minimalaus turinio ir menkai paveikaus „bendro pagrindo“ nustatymu.

Tokia sąsaja su žmogaus kilnumu, kuris yra pareigos apsaugoti pagrindas bei tikslas, kreipia mus prie temos, į kurią nukreiptas mūsų dėmesys šiais metais, ženklinančiais šešiasdešimtąsias Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos metines. Šis dokumentas buvo skirtingų religijų ir kultūrinių tradicijų konvergencijos vaisius, visoms joms esant motyvuotoms bendro troškimo padaryti žmogaus asmenį institucijų, įstatymų bei visuomenės veiklos centru ir laikyti jį esminiu kultūros, religijos bei mokslo pasauliui. Žmogaus teisės vis labiau pateikiamos kaip bendros kalbos tema ir tarptautinių santykių etinis substratas. Sykiu žmogaus teisių visuotinumai, nedalomumas ir jų tarpusavio priklausomybė laiduoja žmogaus kilnumo apsaugą. Akivaizdu, kad Deklaracijoje pripažįstamos bei išdėstytos teisės galioja kiekvienam dėl asmens bendros kilmės – asmens, kuris išlieka svarbiausias pasauliui ir istorijai skirto Dievo kuriamojo plano taškas. Jos remiasi į žmogaus širdį įrašytu prigimtinu įstatymu ir egzistuoja skirtingose kultūrose ir civilizacijose. Žmogaus teisės iš tokio konteksto išimti reikštų apriboti jų veikimo ribą ir nusileisti reliatyvistinei sampratai, anot

kurios, teisių reikšmė ir aiškinimas gali įvairuoti, o jų visuotinumą galima neigti dėl skirtingų kultūrinių, politinių, socialinių ir religinių požiūrių. Neleistina, kad tokia didelė perspektyvų įvairovė užtemdytų tai, kad visuotinės ne tik teisės, bet kad visuotinis ir žmogaus asmuo, tų teisių subjektas.

[Toliau popiežius kalbėjo angliškai]

Bendruomenės gyvenimas, tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu, aiškiai rodo, kad pagarba teisėms ir iš jų išplaukiančios garantijos yra bendrojo gėrio matas, padedantis įvertinti santykį tarp teisingumo ir neteisingumo, plėtros ir skurdo, saugumo ir konflikto. Žmogaus teisių skatinimas išlieka veiksmingiausia strategija nelygybėms tarp šalių ir tarp socialinių grupių šalinti bei saugumui didinti. Juk vargo ir nevilties aukos, kurių žmogaus kilnumas nebaudžiamai trypiamas, tampa lengvu grobiu kviečiantiems griebtis smurto ir gali imti griauti taiką.

Tačiau bendrojo gėrio, prie kurio žmogaus teisės priartina, neįmanoma pasiekti vien taikant tinkamas procedūras ar net subalansuojant konkuruojančias teises. Visuotinės deklaracijos nuopelnas yra tas, kad įgalina skirtingas kultūras, teisės raiškos formas ir institucinius modelius burtis apie pamatinę vertybių ir per tai – teisių branduolį ir taip suartėti. Šiandien, turint prieš akis spaudimą peraiškinti Deklaracijos pamatus ir sugriauti jos vidinę vienybę, kad būtų lengviau pasitraukti nuo žmogaus kilnumo apsaugos dėl paprastų, dažnai dalinių interesų tenkinimo, tokias pastangas būtina padvigubinti. Deklaracija buvo priimta kaip „bendras siekiamas standartas“ (Preamble) ir negali būti taikoma fragmentiškai, vadovaujantis tendencijomis ar selektyviais pasirinkimais, kurie kelia grėsmę, jog bus prieštaraujama žmogaus asmens vienybei ir, vadinasi, žmogaus teisių nedalomumui.

Patyrimas rodo, kad legalumas visada paima viršų teisingumo atžvilgiu, kai, primygtinai akcentuojant teises, jos ima atrodyti esančios vien įstatymo įgyvendinimo ar įvairių valdymo subjektų norminių sprendimų vaisius. Vien legalumo sąvokomis pateikiamoms teisėms gresia pavojus virsti silpnais pasiūlymais, atskirtais nuo etinio ir racionalaus matmens, kuris yra jų pagrindas ir tikslas. Tuo tarp Visuotinė deklaracija, priešingai, sustiprino įsitikinimą, kad pagarba žmogaus teisėms iš pagrindų šaknijasi nekintamame teisingume, kuriuo taip pat remiasi saistanti tarptautinių pareiškimų galia. Mėginant atimti iš teisių jų tikrąją paskirtį siauros utilitarinės perspektyvos naudai, šis aspektas dažnai išleidžiamas iš akių. Kadangi teisės ir iš jų kylančios pareigos savaime išplaukia iš

žmonių sąveikos, nesunku užmiršti, jog jos yra visų turimo teisingumo jausmo, besiremiančio pirmiausia visuomenės narių solidarumu, vaisius ir todėl galioja visais laikais ir visoms tautoms. Šią išvalgą jau V amžiuje yra išreiškęs Augustinas iš Hipono, vienas iš mūsų intelektualinio paveldo kūrėjų. Jis mokė, jog pasakymas: „Nedaryk kitiems to, ko nenorėtum, kad jie tau darytų“ jokių būdu negali įvairuoti priklausomai nuo skirtingų pasaulyje atsiradusių supratimų (*De doctrina christiana*, III, 14). Tad žmogaus teisės gerbtinos kaip teisingumo išraiška, o ne tik dėl to, kad jos įgyvendinamos įstatymų leidėjų valia.

Ponai ir ponios!

Istorijai žengiant priekin, randasi naujų situacijų, ir jas mėginama susieti su naujomis teisėmis. Išvalgumas, t. y. gebėjimas skirti gera ir bloga, tampa dar svarbesnis reikalavimų, susijusių su asmenų, bendruomenių ir tautų pačiu gyvenimu bei elgesiu, kontekste. Imančios teisių temos, kai tai susiję su svarbiomis situacijomis ir giliais dalykais, išvalgumas yra ir būtina, ir vaisinga dorybė.

Išvalgumas tada parodo, jog galutinės atsakomybės patenkinti asmenų, bendruomenių ir išties tautų siekius patikėjimas vien individualiomis valstybėms bei jų įstatymams ir institucijoms kartais gali turėti padarinių, sunaikinančių asmens kilnumą ir teises gerbiančios socialinės tvarkos galimybę. Tuo tarpu gyvenimo vizija, tvirtai besišaknijanti religiniame matmenyje, gali padėti tai pasiekti, nes kiekvieno vyro ir moters transcendentinio vertingumo pripažinimas skatina širdį atsiversti ir tada išsipareigoti priešintis smurtui, terorizmui ir karui bei prisidėti prie teisingumo ir taikos statybinimo. Šitai taip pat sudaro tinkamą kontekstą tarpreliginiam dialogui plėtoti, kurį Jungtinės Tautos pašauktos remti lygiai taip, kaip ir palaiko dialogą kitose žmogaus veiklos srityse. Dialogas turėtų būti pripažintas kaip priemonė, kuria įvairūs visuomenės dėmenys gali reikšti savo požiūrį ir kurti sutarimą dėl tiesos, susijusios su dalinėmis vertybėmis ar tikslais. Religijų, jei jos laisvai praktikuojamos, prigimtis tokia, kad jos gali savarankiškai plėtoti minties ir gyvenimo dialogą. Jei šiuo lygmeniu religinė plotmė laikoma atskirta nuo politinio veikimo, individai ir bendruomenės gali gauti didelę naudą. Kita vertus, Jungtinės Tautos gali tikėtis naudos iš dialogo tarp religijų rezultatų bei sulaukti vaisių iš tikinčiųjų nusiteikimo savo patirtimi tarnauti bendrajam gėriui. Jų užduotis yra pasiūlyti tikėjimo viziją, lydimą ne nepakantos, diskriminacijos ir konflikto, bet visiškos pagarbos tiesai, bendrabūviui, teisėms ir susitaikymui.

Žmogaus teisės, žinoma, turi apimti teisę į religijos laisvę, suprantamą kaip individualaus ir sykiu bendruomeninio matmens išraišką, – požiūrį, išryškinantį asmens vienybę ir kartu darantį aiškia perskyrą tarp piliečio ir tikinčiojo matmens. Jungtinių Tautų veikla per pastaruosius kelerius metus garantavo, kad viešuosiuose debatuose būtų vietos požiūriams, įkvėptiems religinės vizijos, apimančios visus jos matmenis, įskaitant apeigas, garbinimą, švietimą, informacijos sklaidimą ir laisvę išpažinti ir pasirinkti religiją. Neįsivaizduojama, kad tikintieji, idant būtų veiklūs piliečiai, turėtų užgniaužti dalį savęs – savo tikėjimą. Niekada neturėtų reikėti neigti Dievo, kad naudotumėsi savo teisėmis. Su religija susijusioms teisėms juo labiau reikia apsaugos, jei jos laikomos besikertančiomis su vėraujančia sekuliaria ideologija arba daugumos išskirtinėmis religinėmis pozicijomis. Visiško religijos laisvės laidavimo nevalia apriboti laisvu garbinimo įgyvendinimu, bet būtina deramai atsižvelgti į viešąją religijos matmenį, taigi į galimybę tikintiesiems atlikti savo vaidmenį statybinant socialinę santvarką. Jie tai iš tikrųjų ir daro, pavyzdžiui, įtakingai ir dosniai įsitraukdami į didžiulius iniciatyvų tinklus, besidriekiančius nuo universitetų, mokslinių institucijų ir mokyklų iki sveikatos apsaugos įstaigų bei karitatyvinių organizacijų, tarnaujančių neturtingiausiems ir labiausiai į paribius nustumtiesiems. Atsisakant pripažinti religiniame matmenyje bei Absoliuto paieškoje besišaknijantį indėlį į visuomenę – savo prigimtimi išreiškiantį asmenų bendrystę, – pirmenybė būtų teikiama individualistiniam požiūriui, skaldant asmens vienybę.

Mano buvimas Asamblėjoje yra pagarbos Jungtinėms Tautoms ženklas; taip noriu išreikšti viltį, kad ši organizacija vis labiau tarnaus kaip valstybių vienybės ženklas ir tarnavimo visai žmonių šeimai įrankis. Tuo taip pat parodomas Katalikų Bažnyčios pasirengimas pasiūlyti taip prisidėti prie tarptautinių santykių statybinimo, kad kiekvienas asmuo ir kiekviena tautų pajustų savo svarbą. Bažnyčia atitinkančiu jos indėliu etinėje bei moralinėje plotmėje ir tikinčiųjų laisvos veiklos srityje būdu, siekdama įgyvendinti šiuos tikslus, taip pat darbuojasi per tarptautinę Šventojo Sosto veiklą. Šventasis Sostas visada turi vietą tautų susirinkimuose, taip parodydamas savo kaip tarptautinės srities subjekto savitą pobūdį. Jungtinės Tautos neseniai patvirtino, jog Šventasis Sostas šitai prisideda vadovaudamasis tarptautinės teisės nuostatais, padėdamas tą teisę apibrėžti ir į ją apeliuodamas.

Jungtinės Tautos išlieka tinkama aplinka, kurioje Bažnyčia išsipareigojusi prisidėti savąja „žmonijos“ patirtimi, per amžius išsirutuliojusia tarp visų rasių bei kultūrų žmonių, patikint ją visų tarptautinės bendrijos

narių disponavimui. Šia patirtimi ir veikla, kuria siekiama laisvės kiekvienam tikinčiajam, taip pat troškama sustiprinti asmens teisėms teikiama apsauga. Šios teisės remiasi ir formuojamos transcendentinės asmens prigimties, leidžiančios žmonėms eiti savu tikėjimo keliu ir ieškoti Dievo šiame pasaulyje. Norint palaikyti žmonijos puoselėjamą geresnio pasaulio viltį, sukurti sąlygas taikai, plėtrai bei bendradarbiavimui ir garantuoti teises būsimoms kartoms, to matmens pripažinimas turi būti stiprinamas.

Savo neseniai paskelbtoje enciklikoje *Spe salvi* nurodžiau, kad „kiekvienai kartai duota užduotis vis iš naujo galynėtis dėl teisingos žmogiškųjų dalykų tvarkos“ (25). Krikščionims tokią užduotį kelia viltis, kylanti iš Jėzaus Kristaus išganomojo darbo. Štai kodėl Bažnyčia yra laiminga galėdama prisidėti prie šios garbingos organizacijos, kuriai patikėta atsakomybė skatinti taiką ir gėrį žemėje, veiklos. Brangūs bičiuliai, dėkoju jums už galimybę šiandien į jus kreiptis ir pažadu, jog remsiu jus, vykdančius šią kilnią užduotį, savo maldomis.

Prieš palikdamas šią garbingą Asamblėją, norėčiau oficialiomis kalbomis pasveikinti visas čia atstovaujamas tautas.

Ramybės ir klestėjimo padedant Dievui!

[Tokį palinkėjimą popiežius pasakė anglų, prancūzų, ispanų, arabų, kinų ir rusų kalba]